

*І Харківський
міжнародний юридичний форум
«Право та проблеми сталого розвитку
в глобалізованому світі»*

У Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого 3–6 жовтня 2017 р. відбувся І Харківський міжнародний юридичний форум «Право та проблеми сталого розвитку в глобалізованому світі» (далі – Форум).

Провідними темами Форуму стали сприяння побудові мирного та відкритого суспільства, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і кожного, створення справедливих, підзвітних і заснованих на широкій участі установ усіх рівнів. Ці основні ідеї є актуальними не лише для юридичної спільноти, а й для широкого кола науковців і громадських діячів, оскільки присвячені найбільш важливим соціальним проблемам сьогодення. Найближчими десятиріччями світ продовжуватиме розвиватися і трансформуватися, зазнаватиме труднощів та переживатиме кризи, здійснюватиме прориви й досягатиме успіху у розвитку технологій та боротьбі з бідністю. Цілі та завдання людства у XXI ст. підпорядковані головній концептуальній ідеї стійкого розвитку.

Форум об'єднав провідних правознавців, юристів-практиків і представників громадських організацій з понад 20-ти країн, зокрема й відомих правників та міжнародних експертів із США, Канади, Німеччини, Великої Британії, Данії, Литви та інших країн. Учасниками стало понад 800 осіб. Разом із ректором Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **Василем Тацієм** у відкритті Форуму з вітальними промовами до учасників звернулися голова Харківської обласної державної адміністрації **Юлія Світлична**, яка також передала вітання від Президента України **Петра Порошенка**, Генеральний прокурор України **Юрій Луценко**,

Виступ ректора Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктора юридичних наук, професора, академіка НАН України, академіка НАПрН України Василя Тація

Виступ голови Харківської обласної державної адміністрації Юлії Світличної

Виступ Генерального прокурора України Юрія Луценка

Виступ Міністра юстиції України Павла Петренка

Міністр юстиції України **Павло Петренко**, заступник керівника апарату — керівник Головного юридичного управління Верховної Ради України **Михайло Теплюк**, через якого до присутніх звернувся голова Верховної Ради України **Андрій Парубій**, віце-президент Національної академії наук України **Сергій Пирожков**, перший заступник голови Служби безпеки України — начальник Головного управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Центрального управління Служби безпеки України **Павло Демчина**, Координатор проектів Організації з безпеки та співробітництва в Європі (далі — ОБСЄ) в Україні **Вайдогас Верба**, керівник програми Агентства США з міжнародного розвитку (*USAID*) «Нове правосуддя» **Девід Вон** та ректор Університету Миколаса Ромеріса (Литва) **Алгірдас Монкевічюс**.

Форум став результатом партнерської співпраці з *USAID*, ОБСЄ, Офісом Ради Європи в Україні, Міжнародним Вишеградським фондом та Урядом Нідерландів, які багато років поспіль допомагають у проведенні ключових реформ у правничій та освітній сферах. Важливим є внесок у роботу Форуму українських і міжнародних громадських організацій — Міжнародної фундації виборчих систем, Женевського центру контролю за збройними силами, Української Гельсінської спілки з прав людини, Харківської обласної фундації «Громадська Альтернатива», Харківського юридичного товариства.

У межах Форуму відбулися панельні дискусії, круглі столи, майстер-класи, відкриті лекції. Усього понад 30 заходів.

Учасники заходу

Панельну дискусію, яка відбулася у перший день Форуму, було присвячено проблемам міжнародного гуманітарного права. Модераторами обговорень стали **Сергій Петухов**, заступник Міністра юстиції України з питань європейської інтеграції, голова Міжвідомчої комісії з імплементації в Україні міжнародного гуманітарного права у 2015–2017 рр., **Оксана Сенаторова**, кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Учасники обговорення відзначили, що існуючий комплекс норм міжнародного гуманітарного права не є досконалим, проте головним глобальним викликом сьогодення є відсутність поваги до цих норм і недосконалість механізмів їх забезпечення. У зв'язку з цим центральним завданням панельної дискусії «Міжнародне гуманітарне право: глобальні та регіональні виклики» стало формування моделі постійної взаємодії академічної спільноти, громадських об'єднань та владних установ із найбільш актуальних питань правового регулювання збройних конфліктів в умовах сучасних викликів, визначення пріоритетних напрямів роботи в сфері модернізації наукових досліджень та освітньої діяльності, поширення знань і посилення поваги до міжнародного гуманітарного права.

Одним із ключових спікерів панельної дискусії з міжнародного гуманітарного права з темою «Основні виклики міжнародному гуманітарному праву в сучасних збройних конфліктах» виступив **Марко Сассолі**, професор міжнародного права Женевського Університету (Швейцарія), доцент у Квебекському Університеті в Монреалі (Канада).

Обговорення продовжив виступ **Дітера Флека**, доктора права, почесного президента Міжнародного Товариства Військового Права та Права Війни, члена Консультативної Ради Амстердамського Центру Міжнародного Права, Доповідача Комітету з ядерної зброї, нерозпов-

Марко Сассолі

Дітер Флек

сюдження та сучасного міжнародного права Асоціації міжнародного права. Центральною темою його виступу стало питання про відповідальність держав щодо забезпечення дотримання міжнародного гуманітарного права та роль громадянського суспільства.

Спеціальна тема першої панельної дискусії – протидія транснаціональному тероризму та роль міжнародного права у реалізації цього завдання. З ключовою допо-

віддю виступив **Венсан-Жоель Пру**, професор Факультету права Національного Університету Сінгапуру, до цього він працював Спеціальним помічником голови Міжнародного Суду (ICJ) в Гаазі, директор з досліджень Гаазької академії міжнародного права.

Венсан-Жоель Пру

У перший день Форуму у дискусіях із проблем міжнародного гуманітарного права взяли також участь такі визнані міжнародні й національні експерти як **Сінді Вітке**, керівник дослідницької групи «Заморожені та незаморожені конфлікти» в Інституті наукових досліджень Східної та Південно-Східної Європи імені Лейбніца (Регенсбург, Німеччина), із доповіддю «Правові та політичні наслідки Мінських домовленостей: тільки шматки паперу?»; **Брюно Ускіне**, незалежний експерт з гуманітарних питань, заступник глави регіональної делегації Міжнародного Комітету Червоного Хреста у 2014–2015 рр., із доповіддю «Думай глобально, дій локально: складний зв'язок між збройними групами і державними інтересами»; **Ніколя Фльорі**, заступник глави делегації Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні, із доповіддю «Конфлікт у містах: посилення захисту, що забезпечується міжнародним гуманітарним правом»; **Юстінас Жилінскас**, професор Інституту міжнародного права та права ЄС, керівник лабораторії з прав людини Університету Миколаса Ромеріса, член Міжнародної Гуманітарної Комісії зі встановлення фактів, із доповіддю «Волонтери на полі бою: (не)пряма участь у воєнних діях. Дослідження ситуації в Україні»; **Андрей Козік**, Генеральний секретар Асоціації міжнародного права та арбітражу Білорусі, *BILA Association*, член Ради Директорів Міжнародного товариства військового права та права війни, член Групи посередників *ICSID*, член робочої групи з розробки Талліннського посібника 2.0., із доповіддю «Кібероперації: сучасні виклики»; **Ольга Буткевич**, доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, із доповіддю «Права людини і *jus post bellum*».

Крім того, у межах Форуму відбулася ціла серія додаткових заходів із проблематики міжнародного гуманітарного права: зустріч радника з правових питань операцій Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні **Нішат Нішат** зі студентами, відкриті лекції **Марка Сассолі** «Як посилити повагу до міжнародного гуманітарного права», **Дігера Флека** «Договір про заборону ядерної зброї: виклики для міжнародного права і безпеки», **Венсана-Жоеля Пру** «Роль органів ООН в імплементації відповідальності держав в контексті глобальної безпеки». За модерування **Брюно Ускіне** відбувся круглий стіл «Збройний конфлікт в Україні та сучасні європейські і глобальні зміни». Провідною темою ще одного круглого столу, модератором якого був **Андрей Козік**, стали кібербезпека й інформаційна безпека у світлі нових викликів глобальних геополітичних змін.

У перший день Форуму, окрім панельної дискусії з проблем міжнародного гуманітарного права, також відбулися: круглий стіл «Проблеми імплементації правосуддя перехідного періоду в Україні», організатором якого стала Українська Гельсінська спілка з прав людини, а також відкрита лекція судді Федерального Суду Претензій США **Богдана Футея** за темою «Професія судді: новітні виклики». У цей день також розпочався дводенний тренінг «Сучасні інтерактивні мето-

ди викладання правової етики», який проводив **Джеймс Молітерно**, професор Університету імені Вашингтона та Лі (Вірджинія, США)).

Джеймс Молітерно

Цілу низку заходів, присвячених проблемі публічного фінансування політичних партій, у перший день Форуму було проведено Міжнародною фундацією виборчих систем (*IFES*): відкрита лекція **Магнуса Омана**, професора, старшого радника з питань політичних фінансів і директора Регіонального бюро Європи на тему «Публічне фінансування політичних партій в Україні: вивчені уроки інших держав», брейн-ринг для студентів «Правові аспекти політичного фінансування», круглий стіл «Два роки реформи політичного фінансування: результати, виклики та перспективи».

Другий день Форуму привернув увагу до проблеми корупції. Координатором дискусійної панелі виступив **Богдан Головкін**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Учасники розмірковували над питанням: «Світ без корупції: міф чи реальність?», обговорюючи світові стандарти протидії корупції та національні механізми запобігання їй. У дискусії взяли участь представники національних антикорупційних інституцій і провідних громадських організацій, науковці з Лондонської школи економіки та політичних наук, Університету Грац, Талліннського технічного університету, Університету Вашингтона та Лі, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Роботу дискусійної панелі відкрив професор **Раймундас Калеснікас**, який присвятив свою доповідь успішному досвіду побудови системи антикорупційних установ у Литві, механізмам їх ефективної взаємодії, а також факторам коливання світового Індексу сприйняття корупції. Професор Лондонської школи економіки та політичних наук **Роксана Брату** зосередила увагу на сучасних проблемах і викликах, що постають під час боротьби з корупцією, а також продемонструвала переваги і вказала на недоліки досвіду антикорупційних установ Румунії. На про-

довження обговорення найкращих зарубіжних моделей протидії корупції директор Національного антикорупційного бюро України **Артем Ситник** розповів про основні успіхи та зосередився на перепонах у діяльності новоствореного антикорупційного органу, а також наголосив на необхідності створення незалежного та ефективного Антикорупційного суду, передбаченого чинним законодавством та міжнародними зобов'язаннями України.

Директор Національного антикорупційного бюро України
Артем Ситник

Спікерами цієї дискусійної панелі стали **Ярослав Юрчишин**, виконавчий директор «*Transparency International Ukraine*», співголова Ради Реанімаційного Пакету Реформ; **Роберт Сіверс**, незалежний експерт програми розвитку ООН, директор департаменту антикорупційного законодавства та з питань юстиції і безпеки Міністерства юстиції України; **Михайло Буроменський**, голова делегації України в *GRECO*, аудитор Національного антикорупційного бюро України, доктор юридичних наук, професор і член-кореспондент Національної академії правових наук України; **Танел Керікмяе, Ph.D.**, професор, директор Школи права Таллінського технологічного університету, професор програми імені Жана Моне, член робочої групи з верховенства права Академії Фольке Бернадотта (Естонія); **Оксана Нестеренко**, виконавчий директор Міждисциплінарного науково-освітнього центру протидії корупції в Україні Національного університету «Києво-Могилянська академія»; **Сергій Бондаренко**, голова Наглядової ради та президент Групи компаній «ЛІГА».

Томас С. Райс, Ph.D., професор, професор Університету імені Вашингтона та Лі запропонував учасникам подискутувати у межах питання «Прозорий та цілісний підхід до боротьби з корупцією»; **Томас Крюссман**, доктор права, професор, менеджер проекту з антикорупційної освіти у Кавказькому та Чорноморському регіонах за програмою імені Жана Моне, що підтримується Європейською комісією, виступив із доповіддю «Проблема корупції в спорті». **Олексій Ілляшенко**, кандидат юридичних наук, заступник начальника Управління з питань запобігання корупції та проведення люстрації Національної поліції України, звернувся до проблеми правового регулювання статусу викривачів корупції.

Цікавий аспект антикорупційної тематики — запобігання політичній корупції. З відповідною доповіддю виступив **Магнус Оман**, старший радник з питань політичних фінансів і директор Регіонального бюро Європи Міжнародної фундації виборчих систем (*IFES*).

У цей день також прочитав свою відкриту лекцію **Б'ярн Мелкевік**, доктор права, почесний професор Університету Лавалля (Квебек, Канада) на тему «Глобалізація та право: виклики сучасності», яка привернула до себе велику увагу учасників Форуму.

Крім того, другий форумний день було присвячено обговоренню єдиного державного кваліфікаційного іспиту як передумови доступу до правничої професії, модератором якого виступив **Юрій Рашкевич**, заступник Міністра освіти і науки України.

Євгенія Клементьєва

Захід, навколо якого об'єдналися експерти з України, Данії, Литви, Естонії, Польщі, Словаччини та Чехії, – круглий стіл «Відповідальність бізнесу у сфері прав людини: досвід країн Вишеградської четвірки та Балтійських держав для України». Модератором виступила **Євгенія Клементьєва**, програмний директор Датського інституту прав людини.

Третій форумний день було присвячено темі «Право на справедливий суд: європейська традиція та український контекст». Гарантії права на справедливий суд відображено у низці міжнародних нормативно-правових документів. Одним із них є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція), положення якої безкінечно тлумачаться у рішеннях Європейського суду з прав людини (далі – Суд, ЄСПЛ).

Ратифікувавши Конвенцію й визнавши рішення Суду такими, що мають сприйматися національними судами як джерела права, Україна приєдналася до європейської спільноти, яка прагне запровадити в усіх країнах уніфіковані й сталі процесуальні правила, що дають змогу особі отримати повноцінний судовий захист прав у разі їх порушення.

Увага учасників дискусії була зосереджена на обговоренні проблем запровадження таких правил й на визначенні шляхів їх розв'язання. Зазначене дало можливість наблизитися до з'ясування питання, наскільки конвенційні гарантії справедливого суду імплементовані у національні процесуальні закони; які існують з приводу імплементації проблеми; які з рішень Суду вплинули на стан національних процесуальних законів; які з них здатні покращити ці закони й, відповідно, позначитися на належному рівні дотримання гарантій у процесі правозастосування.

Ще одним напрямом дискусії стало обговорення проблем, що постали у процесі формування Верховного Суду як інституції, без функціонування якої неможливо забезпечити реалізацію всіх гарантій права на справедливий суд. Окрема сесія була присвячена висвітленню питань становлення в Україні інституту конституційної скарги як інструменту забезпечення справедливого суду.

Перші доповіді були представлені суддею **Богданом Футеєм** (США) та професором **Джеймсом Молігерно** (США). Обидва спікери говорили про сутність права на справедливий суд, про ті можливості, які отримує особа через імплементацію гарантій справедливого суду в законодавство.

Українські науковці – доктор юридичних наук **Ольга Шило** та кандидат юридичних наук **Наталія Сакара** (Національний юридичний університету імені Ярослава Мудрого) – присвятили свої доповіді висвітленню проблем вті-

лення гарантій справедливого суду в окремих провадженнях, що формують системи кримінального та цивільного процесів. Судді **Надія Стефанів** і **Михайло Смокович** говорили про перепони, що виникають під час практичної реалізації у судових процесах приписів міжнародних актів та норм національного законодавства, якими закріплено зазначені гарантії.

Гостя із Болгарії — суддя **Мілена Славейкова-Рукова** — розповіла про досвід своєї країни, де рішення ЄСПЛ у справах проти Болгарії, в яких було констатовано порушення вимог ст. 6 Конвенції, сприяли модернізації процесуального законодавства.

В обговоренні проблем формування та діяльності Верховного Суду взяли участь член Вищої кваліфікаційної комісії суддів України **Андрій Козлов**, суддя Господарського суду Харківської області **Тетяна Суярко**, член Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів **Станіслав Погребняк**, а також адвокати **Дмитро Кухнюк** та **Олександр Дроздов**.

Жваву дискусію викликали доповіді судді Адміністративного суду міста Берліна **Йорга Пудельки** (Німеччина) та доктора юридичних наук **Василя Лемака** (Ужгородський національний університет), які говорили про очевидний потенціал конституційного скарги, який полягає, насамперед, у тому, що використання цього інструмента дає змогу підвищити довіру приватних осіб до судової влади. Цікаві міркування з приводу запровадження в Україні інституту конституційної скарги висловив доктор юридичних наук, суддя Конституційного Суду України у відставці **Юрій Баулін**.

У цей день учасники Форуму також мали можливість відвідати такі заходи: відкриту лекцію **Олексія Ілляшенка**, кандидата юридичних наук, заступника начальника Управління з питань запобігання корупції та проведення люстрації Національної поліції України на тему «Запобігання незаконній торгівлі органами і тканинами людини: європейський досвід та українські реалії»; презентацію результатів проекту «Досвід українських університетів у сфері антикорупційної освіти» програми *USAID* «Нове правосуддя» за модерування **Томаса Райса**; конференцію Женевського центру демократичного контролю за збройними силами «Правові аспекти реформи сектору безпеки» за модерування доктора **Філіппа Флурі**, заступника директора Женевського центру демократичного контролю за збройними силами (*DCAF*); круглий стіл «Політика академічної доброчесності: досвід університетів ЄС та США» за проектом програми Еразмус+.

Четвертий панельний день було присвячено темі «Правові засади екологічної та продовольчої безпеки: проблеми імплементації міжнародних стандартів». Модерував захід доктор юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, академік Національної академії правових наук України **Анатолій Гетьман**. Він, зокрема, наголосив на важливості імплементації міжнародних стандартів дотримання екологічної та продовольчої безпеки законодавством України. Їх реалізація є надзвичайно потужним фактором встановлення основних векторів забезпечення національної безпеки у сферах державотворення, воєнній сфері та сфері безпеки державного кордону, забезпечення екологічних прав людини. На думку Анатолія Гетьмана, необхідно продовжити інтеграцію української науки до світового наукового та Європейського дослідницького простору із забезпечення захисту інтересів національної екологічної та продовольчої безпеки.

Ключовими спікерами, які презентували свої виступи на панельній дискусії, стали доценти юридичного факультету Білоруського державного університету (м. Мінськ) **Алег Мароз** і **Вераника Саскевич**, професори **Володимир Андрійцев**,

Василь Костицький, Володимир Єрмоленко, Володимир Носік. Так, Олег Мароз звернув увагу присутніх на стан та перспективи правового забезпечення екологічного супроводу господарської та іншої діяльності в Республіці Білорусь. У своєму виступі Вераника Саскевич висвітлила правове регулювання державної підтримки сільського господарства в Республіці Білорусь. Володимир Андрейцев (Національний гірничий університет) висвітлив правові проблеми екологічної безпеки України в контексті євроінтеграції. Доповідь Василя Костицького (Асоціація українських правників) було присвячено теоретико-методологічним проблемам розвитку екологічного права як ознак екологічної держави. Володимир Єрмоленко (Національний університет біоресурсів та природокористування України) зосередив свою увагу на проблемних питаннях стану та перспектив правового забезпечення продовольчої безпеки. Володимир Носік (Київський національний університет імені Тараса Шевченка) наголосив на потребі визначення продовольчої безпеки у контексті здійснення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні. Дискусію продовжив **Анатолій Гетьман**, який зупинився на правових проблемах екологічної безпеки в умовах проведення АТО.

У межах панельної дискусії відбулося засідання круглого столу «Реформування законодавства у сфері забезпечення продовольчої безпеки: європейські вимоги та українські реалії», який модерував доктор юридичних наук, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **Віталій Уркевич**. Під час цього заходу спікери висловили низку актуальних питань щодо законодавчого забезпечення продовольчої безпеки, а також напрямів і перспектив його реформування відповідно до найкращих європейських практик.

Своє бачення окреслених проблем презентувала професор **Олена Гафурова** (Національний університет біоресурсів і природокористування України), яка виступила з доповіддю «Правові питання сільського розвитку в контексті забезпечення продовольчої безпеки». Продовжили обговорення представники університету – доцент **Тетяна Курман**, яка висвітила поняття, ознаки та критерії продовольчої безпеки як правової категорії, й професор **Анатолій Статівка**, увага якого була зосереджена на правовому регулюванні державної підтримки вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників в аспекті забезпечення продовольчої безпеки України.

Обговорення блоку земельно-правових проблем гарантування продовольчої безпеки розпочав професор **Павло Кулинич** (Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України) з доповіддю «Земельно-правові фактори забезпечення продовольчої безпеки: український та європейський виміри». У дискусії також взяли участь професор **Тетяна Харитонова** (Національний університет «Одеська юридична академія»), яка зупинилася на питанні щодо використання земель сільськогосподарського призначення при забезпеченні продовольчої безпеки в Україні, а також професор **Михайло Шульга** (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого), який навів своє бачення значення вказаних земель у справі забезпечення виробництва продовольства.

Результатом жвавого обговорення стала підтримка учасниками дискусій пропозицій щодо створення міжвідомчої робочої групи з питань реформування екологічного, земельного й аграрного законодавства України в контексті сталого розвитку, а також потреби найшвидшого прийняття законів України «Про екологічну безпеку» та «Про продовольчу безпеку».

У цей день також відбулися: відкрита лекція **Назара Кульчицького**, Урядового уповноваженого у справах ЄСПЛ Міністерства юстиції України у відстав-

ці, старшого викладача Національного університету «Києво-Могилянська академія», «Практика захисту екологічних прав у Європейському суді з прав людини»; круглий стіл «Захист прав людини внутрішньо переміщених осіб» за модерування **Ганни Христової**, кандидата юридичних наук, доцента, керівника Проекту Ради Європи «Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб в Україні»; круглий стіл «Доступність правосуддя для жінок» за модерування **Олени Кочемировської** (Фонд народонаселення ООН, *UNFPA*); відкрита лекція **Томаса Райса** «Освіта для правосуддя (*E4J*)/антикорупційна освіта». Четвертий день Форуму завершився судовими дебатами з екологічного права.

Під час I Харківського міжнародного юридичного форуму
«Право та проблеми сталого розвитку в глобалізованому світі»
у конференц-залі навчально-бібліотечного комплексу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

За результатами проведення усіх названих вище заходів й реалізації заявлених у їхніх межах ініціатив I Харківській міжнародний юридичний форум вже здобув визнання як надзвичайно актуальна й затребувана подія. Форум, який має стати регулярним заходом, сприятиме налагодженню конструктивного діалогу між представниками влади, міжнародної академічної спільноти, бізнесу та громадянського суспільства з найбільш актуальних питань правового вирішення гострих проблем сьогодення. Долучення до нього широкого кола юридичної спільноти, визнаних міжнародних і національних експертів, громадських організацій дало можливість створити широкий майданчик для дискусій, обміну здобутим досвідом, напрацьованими концепціями і сміливими ідеями, для обговорення здобутків і допущених помилок, вироблення нових моделей реагування на виклики сучасності. Форум став потужною платформою, яка заохочує відкриті дискусії та продукує нові ідеї, спрямовані на розв'язання проблем, без вирішення яких неможливий динамічний розвиток у глобалізованому світі, стають недосяжними ідеали верховенства права і демократичного суспільства.

*Підготовлено прес-службою
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*